

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE VARAŽDIN

**SEMINARSKI RAD IZ PREDMETA
ORGANIZACIJA PODUZEĆA**

Kriminal u poslovanju

Mentor: [REDACTED]

Autor: Darko Golner

Grupa: G12

Broj indeksa: [REDACTED]

U Varaždinu, siječanj 2000.

Uvod

Ljudi su “zoon politicon”, tj. društvena bića. To znači da žive u zajednici i zbog toga su “osuđeni” na komunikaciju i suradnju s drugim ljudima. Taj oblik prevladava od davnina i kao što vidimo zadržao se i do danas. Osnovna ideja zajedničkog života je bila poboljšanje životnih uvijeta, a to zapravo znači ostvarivanje nekih dobara. Ako pogledamo današnju situaciju, život se u biti nije mnogo promijenio. I dalje surađujemo, komuniciramo i štošta drugo, ali ideja ostaje ista. Konkretno, ta suradnja je sada dignuta na višu razinu. Danas se ljudi udružuju radi stjecanja vlastitih dobara. U tome je možda jedina razlika između tadašnjeg i današnjeg života. Upravo ta stečena vlastita dobra mi koristimo kako bi preživjeli i uložili ih u nešto drugo. Iz ovoga se vidi da je zapravo riječ o nekom poslovanju. Zараđujemo, da bi u nešto uložili ili potrošili. Kako smo svi različiti, svatko stječe različita dobra. U tome je problem današnjeg društva. Svi žele steći što više, a kako bi do toga došli, koriste se mnogim nedozvoljenim sredstvima. Riječ je, dakako, o kriminalu. Kriminal može biti različitih vrsta, a ja ću obraditi jednu, u zadnje vrijeme vrlo aktualnu temu. Riječ je o gospodarskom kriminalu. Kriminal je svuda oko nas, pa sa tako on javlja i u poslovanju. Kako se kriminal uvukao u sve pore poslovanja, tako se on sve češće razlikuje od običnog poslovanja. Kako bi razlikovali čisto poslovanje od kriminala, potrebno je najprije razjasniti vrste kriminala u poslovanju, te ih po mogućnosti i prikazati na nekom konkretnom primjeru. Tako ću u prikazati neke osnovne pojmove koji se javljaju u gospodarskom kriminalu, kako se očituju, koji su razlozi i koje posljedice. Također ću i na primjerima pokazati oblike kriminala, gdje se sve susreću, tko je za njih odgovoran i koje su posljedice. Pri opisu kriminala glavno mi je težište na korupciji koja je sve prisutnija u našem društvu i smatram da joj trebam posvetiti posebnu pozornost.

Općenito o kriminalu u organizaciji i gospodarskom kriminalu

Dobro je poznato da organizacija može uzrokovati kriminalna djela. Postoje razni tipovi kriminala u poslovanju koje možemo svrstati u tri skupine: kriminalne aktivnosti koje uključuju zaposlene, kriminalne aktivnosti između poduzeća i kriminalne aktivnosti protiv društva.

Kriminalne aktivnosti koje uključuju zaposlene mogu biti u dva oblika: uperene protiv zaposlenih i protiv poduzeća. Aktivnosti protiv poduzeća su npr. primanje mita, krađa, prodaja zaštićenih informacija i sl. Aktivnosti protiv zaposlenih su kršenja ljudskih prava. Kriminalne aktivnosti između poduzeća obuhvaćaju namještanje cijena, podmićivanje, propuštanje povjerljivih informacija i sl. Kriminalne aktivnosti protiv društva mogu biti nemarno odlaganje opasnog otpada, proizvodnja i prodaja neispravnih i opasnih proizvoda, nepoštivanje sigurnosnih mjera i standarda i slične aktivnosti koje mogu ugroziti društvo.

Prema Needlemanu, kriminal u organizaciji može biti u dva oblika. Neke organizacije provode tzv. "crime- coercive" (može se prevesti kao prisilni kriminal). Takve organizacije prisiljavaju svoje članove ili poslovne partnere da se upliću u ilegalne aktivnosti. Također, prema Needlemanu, postoji i tzv. "crime-facilitative" (može se prevesti kao spretan ili "olakšavajući" kriminal). Primjer takvog kriminala čest je u SAD-u. Vlasnici zapuštenih zgrada, kako bi dobili novac od osiguranine podmetnu požar i time ne samo da oštete osiguravajuća društva, nego i same stanare koji time ostaju na cjedilu. Sam se kriminal svodi na punjenje džepova utjecajnih pojedinaca, a njihov udio u društvu je vrlo malen. Nasuprot tome, iznosi koji se takvim kriminalom stječu su ogromni.

Finney i Lesieur su definirali organizacijski kriminal kao prekršaje koje su počinili službenici radi stjecanja koristi njihove organizacije. Ta definicija isključuje npr. korupciju, odnosno kriminalna djela članova neke organizacije prema stjecanju koristi drugih članova. Ovi oblici kriminala uključuju djela korporacija i vladinih organizacija. Organizacijski kriminal, odnosno sam kriminal u poslovanju znatan je i ekspanzivan. Istraživanja su pokazala da svake godine kriminal prouzroči štetu od oko 200 milijardi USD i da je oko 60% najvećih korporacija u Americi bilo pogođeno kriminalom. Važno je napomenuti da ni vlada SAD-a nije bila nevinna. Vladine su organizacije kršile ljudska

prava i prava zajamčena Ustavom. Vlada je također primjenjivala ubojstva i genocid kako bi došla do ciljeva.

Korupcija

Problematika vezana uz korupciju je vrlo opsežna i do sada vrlo malo istražena. Zato se na nju nadovezuje antikorupcijska strategija, odnosno načini kojima se pojedine zemlje bore protiv korupcije. Korupcija je pojava koja je u prvom redu vezana uz ljudsko ponašanje, te kao takva postoji od samih početaka ljudskog društva. Niti jedno razdoblje ljudskog roda nije bilo pošteđeno korupcije. Pri tome treba imati na umu postojanje različitih intenziteta korupcije, kako na različitim mjestima, tako i u različitim razdobljima. Ne tako davno, pitanja vezana uz korupciju su bila tabu, tj. o njoj se nije ni govorilo ni pisalo. Međutim, političke promjene koje su obilježile prijelaz iz 80-tih u 90-te, te tehnološki napredak koji je omogućio globalizaciju, ali i prodor medija djelovali su na povećanje zanimanja za korupciju. S obzirom da se u današnje vrijeme toliko govori i piše o korupciji, postavlja se pitanje da li je to zbog toga što danas ima više korupcije nego prije ili se danas više pažnje pridaje tom fenomenu. Odgovor ne može biti jednoznačan, ali postoji više faktora koji su povećali interes za korupciju.

Završetak hladnog rata okončao je političku napetost, koja se očitovala u ignoriranju političke korupcije koja je postojala u pojednim zemljama. Danas se pouzdano zna da je korupcija u znatnoj mjeri postojala u svim zemljama Sovjetskog bloka. Povećani broj zemalja s demokratskim vladama i slobodnim medijima stvorio je u posljednje vrijeme uvjete u kojima se može slobodno diskutirati o korupciji. Zatim, ne smije se izostaviti rastuća uloga nevladinih organizacija, kao što je Transparency International, koja je pomogla u publiciranju samog problema korupcije. SAD preko svog utjecaja na međunarodne institucije također imaju važnu ulogu u otkrivanju i suzbijanju korupcije. SAD su posebno zainteresirane za suzbijanje korupcije, jer njihovi izvoznici imaju troškove davanja mita u inozemstvu. Kako je po američkom zakonu podmićivanje kriminalna radnja, američke kompanije ne mogu, kao neke druge iz ostalih zemalja OECD-a, izuzeti te troškove kao troškove u svrhu poreza.

Korupcija je pojava koja se veže i uz državni i uz privatni sektor. Visoki državni dužnosnici i službenici u svim zemljama određuju područja državne potrošnje i investicija. Pod raznim utjecajima, a oni mogu biti i privatne prirode, oni mogu povećati

potrošnju određenih dobara ili povećati investicije u nekom području. Postoje istraživanja koja su potvrdila istinitost teze da korupcija djeluje na veličinu i strukturu državne potrošnje. Razina, odnosno visina plaća u javnom sektoru također ima utjecaj na korumpiranost državnih službenika. Velike kazne mogu smanjiti učestalost davanja mita, ali ne moraju smanjiti količinu mita. U slučaju visokih kazni postoji veći rizik za primanje mita. Ponašanje i postupci državnog vodstva također mogu biti čimbenik koji će djelovati na razvoj ili stanje korupcije u državi. Na neki je način državni vrh ogledalo cjelokupnog društva. Smatra se da će postojati korumpiranost cjelokupnog sustava ako postoji korumpiranost unutar samog državnog vrha jer se ne očekuje drugačije ponašanje državnih službenika nižih razina od ponašanja njihovih pretpostavljenih. Kada se govori o korupciji, najčešće se gleda strana potražnje, a prema takvoj slici ispada da je strana ponude nevinna. U stvarnosti je krivnja podijeljena. Strana ponude najčešće inicira davanje mita kako bi onemogućila konkurenciju i postigla vlastiti probitak.

Vrste korupcije

Kako se svi oblici kriminala mogu klasificirati, tako i korupcija ima svoje oblike. Tako razlikujemo korupciju na samoj margini dozvoljenog, korumpirane vlade i korupciju koju je najteže odrediti, a to je korupcija u najrazličitijim oblicima.

Posljedice korupcije

Kada se govori o ekonomskim posljedicama korupcije na nacionalnu ekonomiju, tada se promatraju dva područja: područje fiskalne (porezne) politike i područje rasta. U fiskalnu politiku ulazi: favoriziranje određenih poreznih obveznika koji radi povlaštenog tretmana plaćaju manji porez; odlučivanje o tome tko će dobiti određene dozvole i povlastice, a tko ne; izvođenje javnih radova (pojedinci koji nisu ponudili najbolje uvjete na natječaju mogu davanjem mita dobiti posao) i slično. Za svaku ekonomiju i ekonomsku politiku od posebnog je interesa postizanje rasta ekonomije. Postoje neki faktori koji pozitivno utječu na rast, a to su kapital, rad i tehnologija. Na sva tri čimbenika korupcija djeluje negativno, te tako ima negativan utjecaj i na rast. Za povećanje količine kapitala i njegove kvalitete nužne su investicije. Korupcija povećava državnu potrošnju i

smanjuje prihode proračuna i tako povećava proračunski manjak. Korupcija je faktor koji će učiniti državne investicije manje kvalitetnima. Lošija kvaliteta izvođenja investicijskih projekata, kao i manja količina investicija, djelovati će na smanjenje faktora kapitala što će utjecati na smanjenje ekonomskog rasta. Na količinu rada korupcija neće imati utjecaja, jer je količina rada ovisna o demografskim procesima. Međutim, korupcija ima utjecaj na obrazovanje. Mala je vjerojatnost da će država inzistirati na gradnji novih škola ili unapređivanju visokoškolskih ustanova. Temelji za prihvaćanje novih tehnologija leže u prva dva faktora: kapitalu i radu. Utjecaj korupcije na njih ima i utjecaj na tehnologiju.

Određeni krugovi smatraju da u određenom ekonomskom okruženju korupcija može imati i pozitivan utjecaj na rast. U okruženju u kojem postoji velik broj nepreglednih i nejasnih zakona, loša administracija, visoko porezno opterećivanje i sl., ekonomska će se aktivnost gušiti. Korupcija, kao način prelaženja preko prepreka omogućit će pojedincima lakše obavljanje ekonomske aktivnosti. U tom bi slučaju korupcija imala pozitivan utjecaj.

Mjerenje korupcije

Transparency International je međunarodna neprofitna organizacija koja se bavi mjerenjem korupcije. Sveke godine objavljuje indeks korupcije za niz zemalja. Indeks korupcije je broj koji poprima vrijednost od 0 (visoka korupcija) do 10 (nema korupcije). 1998. godine su objavljeni indeksi za 85 zemalja i ti su podaci prikazani u tablici:

Tablica: Percepcijski indeksi korupcija za 1998. godinu.

Rang zemlje	Zemlja	Indeks korupcije	Rang zemlje	Zemlja	Indeks korupcije
1	Danska	10.0	25	Japan	5.8
2	Finska	9.6	33	Mađarska	5.0
10	Švicarska	8.9	39	Italija	4.6
13	Velika Britanija	8.7	40	Poljska	4.6
15	Njemačka	7.9	52	Kina	3.5
18	SAD	7.5	76	Rusija	2.4

21	Francuska	6.7	85	Kamerun	1.4
----	-----------	-----	----	---------	-----

Zemlje u tranziciji imaju nizak rang na ljestvici, ali je također uočljivo da vodeće svjetske ekonomije imaju značajnih problema s korupcijom. Treba uzeti u obzir da indeks korupcije nije pouzdan i da je okviran broj koji služi kao indikator.

Primjeri iz prakse

Najnoviji primjer kriminala u poslovanju vezan je uz njemačku politiku. Stranku CDU je potresla novčana afera s donacijama trgovca oružjem i crnim računima te stranke. Istraga se vodi kao pronevjera, ali je sve više dokaza da se radilo o teškom kriminalu pranja novca. Počasni predsjednik te stranke Helmut Kohl dao je ostavku, a detaljna istraga tek slijedi.

Međutim, ni britanska vlada nije pošteđena korupcije. U prethodnoj, konzervativnoj vladi, pojedini su zastupnici, ministri i vladajuća stranka došli na zao glas upravo zbog korupcije. Zbog toga se predlaže ukidanje zastupničkog imuniteta za parlamentarce u Velikoj Britaniji.

Ipak, najpoznatije vlade vezane uz korupciju su francuska vlada, britanska, a ponajviše ruska.

Korupcije često imaju i međunarodni karakter, kao što se dogodio 1989. godine, kada je američka kompanija Lockheed platila 24.8 milijuna USD kazne nakon priznanja da je podmitila egipatskog službenika. Radilo se o prodaji tri transportna zrakoplova, a iznos koji je određen za kaznu je najveća globa ikada plaćena na temelju američkog zakona za sprečavanje korupcije u trgovini s inozemstvom.

Najnovije istraživanje Transparency Internationala govori da građevinarstvo i trgovina oružjem najintenzivnije koriste mito. Gallupov institut Transparency Internationala dao je građevinarstvu indeks 1.5, trgovini oružjem 2.0, energetici 3.5, bankarstvu 5.0, a poljoprivredi 6.0. Na osnovi istraživanja, predsjednik Transparency Internationala izjavio je da su najbogatiji najviše korumpirani i stoga je korijen mita ne u nuždi, već u gramzivosti.

Zaključak

Iz priloženog materijala, vidi se da je kriminal ipak neisplativ. Ne samo da donosi veliki rizik, već i destabilizira stanje u državi i općenito u cijelom svijetu. Ipak, veliki je novac u igri, a malo ga ljudi posjeduje. Tako je kriminal opet u rukama bogatih i moćnih, a država svojim sredstvima ne može u potpunosti iskorijeniti kriminal. Težnja za moći poseže daleko u krajnost pa velike organizaciju ne prežu ni za čim. Zaposlenici se koriste kriminalom u poslovanju radi stjecanja dobara i moći, ugleda i položaja. Poduzeća međusobno nastavljaju neumoljivu utrku, a mi samo možemo promatrati sa strane i nadati se da kriminal neće i nas zahvatiti. Najgore je u svemu tome, što se kriminal protiv društva odnosi na nas same i mi najviše plaćamo cijenu tog kriminala.

Popis literature:

Miroslav Žugaj, Jusuf Šehanović, Marijan Cingula : Organizacija, FOI, Varaždin, 1999.

Richard H. Hall : Organisations Structures, Processes, and Outcomes, Prentice-Hall
International, Inc., 1987.

Večernji list, 17.1.2000., Zagreb

Večernji list, 20.1.2000., Zagreb

Večernji list, 21.1.2000., Zagreb

Večernji list, 23.1.2000., Zagreb

Poslovni savjetnik 9/98, Zagreb

Poslovni savjetnik 11-12/98, Zagreb